

ARTUR BARTOSZEWICZ

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
ORCID: 0000-0002-3872-9441
artur.bartoszewicz@sgh.waw.pl

KATARZYNA OBLĄKOWSKA

Badacz niezależny
ORCID: 0000-0003-2311-0061
kato@life.pl

**RAMY POLITYKI PRZECIWPANDEMICZNEJ
W SEKTORZE KULTURY AUDYTORYJNEJ
– DOŚWIADCZENIA PIERWSZEGO ROKU PANDEMII
COVID-19 W POLSCE**

**The Framework for Anti-Pandemic Policy
in the Auditorium Culture Sector: Experiences of the First Year
of the COVID-19 Pandemic in Poland**

The article deals with the policy dealing with the COVID-19 pandemic conducted by the Polish state in the period from March 2020 to March 2021 and its impact on the activities of the auditorium culture sector, such as theatres, cultural centres, cinemas, museums, art galleries, libraries, archives and historical sites, as well as the creators and audiences of this sector. The auditorium culture sector is defined in the industry framework. It is characterised in terms of its essential activity and from the perspective of quantitative data. The article systematises the anti-pandemic policy tools introduced by countries worldwide, which had a significant impact on economic processes, and describes the condition of individual national economies. It outlines the legal instruments of the Republic of Poland's anti-pandemic policy, such as laws and regulations, as well as the limitations imposed on the auditorium culture sector, identified in the course of a juridical exegesis. In the analysed period, seven phases of the auditorium culture sector policy as an element of Polish policy dealing with the COVID-19 pandemic have been distinguished.

Keywords: auditorium culture sector, public policy, COVID-19 pandemic, industry framework, culture, anti-pandemic policy.

WSTĘP

Pandemia COVID-19 rozpoczęła się w grudniu 2019 r. Wówczas Światowa Organizacja Zdrowia (*World Health Organization*, WHO) powzięła informację o wystąpieniu w Chińskiej Republice Ludowej w mieście Wuhan pierwszych przypadków wirusowego zapalenia płuc o nieznanym przyczynie. W styczniu 2020 r. WHO uruchomiła mechanizmy w celu zapobiegania i reagowania na epidemię, a nowy koronawirus rozpoczął rozprzestrzenianie się na cały świat. Od początku założono, że to państwa narodowe będą musiały stawić czoło pandemii, a WHO będzie je w tym wspierała. 11 marca 2020 r. WHO oceniła, że COVID-19 można scharakteryzować jako pandemię. Dyrektor Generalny WHO wystosował do rządów na całym świecie apel, aby przyjęły kompleksowe strategie zapobiegania zachorowaniom, ratowania życia i minimalizowania skutków obejmujących całe społeczeństwa. Wskazał, że wprowadzenie narzędzi, takich jak wykrywanie, testowanie, leczenie, izolowanie, śledzenie i mobilizowanie obywateli, pozwoli państwom zmienić kurs tej pandemii¹. W Europie pierwsze przypadki ujawnienia wirusa SARS-Cov-2 wystąpiły 24 stycznia 2020 r. (Francja)² oraz 30 stycznia 2020 r. (Włochy)³, zaś w Polsce pierwszy przypadek odnotowano 4 marca 2020 r.⁴

Pandemia COVID-19 stała się czynnikiem determinującym działania państw na całym świecie, w tym wpłynęła m.in. na diametralną zmianę otoczenia regulacyjnego sektora kultury. Istotne obostrzenia dotknęły podmioty *sektora kultury audytoryjnej*, czyli wytwarzające i upowszechniające dobra kultury związane z bezpośrednim i równoczesnym uczestnictwem w ich odbiorze i doświadczeniu zbiorowości w tej samej przestrzeni fizycznej. W ramach polityki przeciwpandemicznej od połowy marca 2020 r. rząd i parlament Rzeczypospolitej Polskiej (RP) wprowadziły szereg zakazów, restrykcji i ograniczeń dla różnych

¹ World Health Organization, *Timeline: WHO's COVID-19 response*, 11.03.2020, https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline?gclid=CjwKCAiArIH_BRB2EiwALfbH1M9VWtXRC8oxvouVUJvf25JcN2N0jK_COxnlGXBNjn95U8u_IqNKYxoCjREQAvD_BwE#.

² World Health Organization, *Timeline: WHO's COVID-19 response*, 24.01.2020, *ibidem*.

³ U chińskich turystów, którzy przybyli do Włoch 23 stycznia 2020 r. Zob. *Coronavirus, primi due casi in Italia*, „Corriere della Sera”, 30.01.2020, https://www.corriere.it/cronache/20_gennaio_30/coronavirus-italia-corona-9d6dc436-4343-11ea-bdc8-faf1f56f19b7.shtml;

⁴ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Koronawirus – stan zagrożenia epidemicznego oznacza liczne ograniczenia dla działalności gospodarczej*, 18.03.2020, <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/59030:koronawirus-stan-zagrozenia-epidemicznego-oznacza-liczne-ograniczenia-dla-dzialalnosci-gospodarczej>.

branż gospodarki, które nazywano *zamrażaniem*. Powyższe ograniczenia dotknęły w znacznej mierze również podmioty sektora kultury.

Hipoteza, której weryfikacji służy ten artykuł brzmi następująco: W pierwszym roku pandemii COVID-19 rząd polski zastosował wobec sektora kultury audytorijnej branżową ramę polityki przeciwpandemicznej, przyjął, iż sektor ten stanowi zagrożenie dla zdrowia publicznego i ograniczył w znacznym stopniu jego funkcjonowanie, ale zastosował podejście faz wzmocnienia i osłabiania obostrzeń. W celu weryfikacji hipotezy przeprowadzono badanie metodą egzegezy jurydycznej aktów prawnych tworzących *przeciwpandemiczną politykę publiczną* państwa polskiego w zakresie jej wpływu na *sektor kultury audytorijnej* w okresie od marca 2020 do marca 2021 pt. *Ramy polityki przeciwpandemicznej w sektorze kultury audytorijnej – doświadczenia pierwszego roku pandemii COVID-19 w Polsce*. Identyfikacji i analizie poddano wszystkie akty prawne obowiązujące w tym okresie, tworzące *przeciwpandemiczną politykę publiczną* państwa polskiego i wpływające na działalność *sektora kultury audytorijnej*. Artykuł nie ma na celu porównań międzynarodowych w tym zakresie, które to stanowią oddzielne i konieczne do podjęcia pole badawcze. Jest on wkładem do nauki o polityce i administracji w zakresie pola instytucjonalnego Rzeczypospolitej Polskiej oraz polityki przeciwpandemicznej. Autorzy zastosowali model instytucjonalny postrzegający politykę publiczną jako wynik pracy aparatu państwa⁵.

Pierwszą część artykułu poświęcono charakterystyce *sektora kultury audytorijnej* w Polsce. Przedstawiono jego definicję oraz identyfikację w podejściu branżowym, czyli przez pryzmat Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), które to podejście zostało zidentyfikowane przez autorów niniejszego artykułu jako stosowane przez rząd polski na potrzeby polityki przeciwpandemicznej w okresie epidemii COVID-19. Dokładnie charakteryzowano informacje o podstawowej działalności jego podmiotów w 2019 r. (tj. teatrów, centrów kultury, bibliotek, archiwów, muzeów, galerii i salonów sztuki, kin, miejsc historycznych), aby ukazać jak istotny był to zakres aktywności dla społeczeństwa. Ukazano liczbową charakterystykę tego *sektora*, tj. liczbę podmiotów gospodarki narodowej, liczbę podmiotów instytucjonalnych, liczbę widzów, słuchaczy, uczestników, użytkowników. Drugą część artykułu poświęcono polityce przeciwpandemicznej. W pierwszej kolejności zidentyfikowano narzędzia tej polityki, z wachlarza których korzysta-

⁵ Por. T.R. Dye, *Understanding Public Policy*, wyd. 14, Pearson 2013, s. 17.

ły państwa na całym świecie i które miały istotny wpływ na społeczeństwa i gospodarki. Następnie przedstawiono siedem faz badanej polityki jako weryfikację hipotezy na temat okresów wzmocnienia i osłabiania obostrzeń oraz katalog aktów prawnych polityki przeciwpandemicznej i ich głównych przepisów wpływających na działalność *sektora kultury audytoryjnej* w Polsce.

SEKTOR KULTURY AUDYTORYJNEJ I PODEJŚCIE BRANŻOWE POLITYKI PRZECIWPANDEMICZNEJ

Sektor kultury audytoryjnej jako pojęcie autorskie używane w prezentowanej pracy odnosi się do tej części sektora kultury, która wiąże się z bezpośrednim uczestnictwem w doświadczeniu kulturalnym wielu osób równocześnie. Pomioty tego sektora wytwarzają i upowszechniają dobra kultury związane z bezpośrednim i równoczesnym uczestnictwem w ich odbiorze i doświadczeniu zbiorowości w tej samej przestrzeni fizycznej. Tworzony jest on przez instytucje kultury (państwowe i samorządowe), organizacje pozarządowe (w tym podmioty ekonomii społecznej) i przedsiębiorstwa sektora kultury, a w ich obrębie przez ludzi (twórców, artystów, animatorów, organizatorów). Analiza aktów prawnych wprowadzanych w życie od marca 2020 r. w ramach polityki przeciwpandemicznej wskazała, iż sektor ten w działaniach władczych postrzegany był przez pryzmat branż PKD, choć nie w sposób w pełni konsekwentny (zob. tabela 4).

Podmioty działające w tym sektorze ujęte są w PKD w klasach i podklasach oznaczanych następującymi kodami:

1. W dziale 90.0 – Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką w podklasach:

- 90.01.Z – Działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych, czyli przedstawień teatralnych, operowych, baletowych, musicalowych i innych, takich jak działalność grup cyrkowych, orkiestr i zespołów muzycznych; działalność indywidualnych artystów, takich jak: aktorzy, tancerze, piosenkarze, lektorzy lub prezenterzy.

- 90.02.Z – Działalność wspomagająca wystawianie przedstawień artystycznych, czyli przedstawień teatralnych, operowych, baletowych, musicalowych i innych, czyli działalność reżyserów, producentów, scenografów, projektantów i wykonawców teatralnych dekoracji scenicznych, maszynistów sceny, specjalistów od oświetlenia sceny, konferansjerów itd. oraz działalność producentów przedstawień artystycznych, w obiektach lub poza nimi.

• 90.04.Z – Działalność obiektów kulturalnych, czyli działalność teatrów i sal koncertowych, galerii i salonów wystawienniczych, domów i ośrodków kultury, świetlic oraz pozostałych obiektów kulturalnych.

2. W dziale 91.0 – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją w podklasach:

• 91.01.A – Działalność bibliotek.

• 91.01.B – Działalność archiwów.

• 91.02.Z – Działalność muzeów.

• 91.03.Z – Działalność historycznych miejsc i budynków oraz podobnych atrakcji turystycznych.

3. W dziale 59.1 – Działalność związana z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi w podklasie:

• 59.14.Z – Działalność związana z projekcją filmów obejmująca projekcję filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach, działalność klubów filmowych.

4. W grupie 47.7 – Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach, w klasach:

• 47.78.Z – Handlowe galerie artystyczne (tj. galerie artystyczne sprzedające dzieła nowe).

• 47.79.Z – Sprzedaż detaliczna antyków i prowadzana przez domy aukcyjne (tj. galerie sztuki, domy aukcyjne i antykwariaty sprzedające dzieła używane).

Przeprowadzona analiza wykazała, że już na początku pandemii *sektor kultury audytoryjnej* uznany został za potencjalne źródło zagrożenia oraz ognisko zachorowań i wobec tego wdrożono narzędzia zakazu prowadzenia działalności przez instytucje, przedsiębiorstwa i inne podmioty. Owe narzędzia zakazu nazwano *zamrożeniem*.

IDENTYFIKACJA PODMIOTÓW SEKTORA KULTURY AUDYTORYJNEJ W POLSCE PRZED PANDEMIA

Działalność sceniczną w 2019 r. prowadziło w Polsce 188 teatrów i instytucji muzycznych – posiadających własny, stały zespół artystyczny – które dysponowały 101 tys. miejsc na widowni w stałych salach. Zorganizowały one w tamtym roku 69,5 tys. przedstawień i koncertów (w tym 861 premier). Uczestniczyło w nich 14,4 mln widzów i słuchaczy, którzy wybrali następujące instytucje: teatry dramatyczne i lalkowe (7,4 mln osób), teatry muzyczne (2,3 mln), filharmonie, orkiestry, chóry (4,1 mln), zespoły pieśni i tańca (0,5 mln). W 2019 r. teatry i instytucje muzyczne zaprezentowały 778 przedstawień i kon-

certów za granicą, zaś filharmonie, orkiestry i chóry zorganizowały za granicą 271 koncertów. W Polsce odbyło się przeszło 1,5 tys. przedstawień i koncertów zrealizowanych przez twórców z zagranicy, w których udział wzięło ok. 530,3 tys. widzów i słuchaczy⁶.

W Polsce istnieją teatry publiczne i niepubliczne. Teatry publiczne działają jako instytucje kultury posiadające osobowość prawną, a ich organem założycielskim (organizatorem) są Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) (teatry państwowe/narodowe) oraz jednostki samorządu terytorialnego (JST) (teatry samorządowe) różnego szczebla. Otrzymują one dotacje podmiotowe, które stanowią średnio 65% rocznego ich budżetu, pozostałe środki teatr wypracowuje sam (sprzedaż biletów, wynajem sal, granty)⁷. Teatry niepubliczne dzielą się na komercyjne, czyli działające dla zysku jako przedsiębiorstwa, oraz na niekomercyjne, czyli zorganizowane jako organizacje pozarządowe (fundacje lub stowarzyszenia) i działające najczęściej w modelu *non profit*⁸. Działalność tych teatrów nie jest w Polsce rejestrowana i nie funkcjonuje system licencji. Teatry te, co do zasady, nie zatrudniają stałych zespołów artystycznych, choć niekiedy powstaje zespół twórców stale współpracujących z daną sceną⁹. Artyści współpracujący z takimi scenami często nie mają z danym teatrem umowy o pracę, ale działają na zasadach umów o dzieło lub zlecenia bez stałego zatrudnienia lub w formie indywidualnej działalności gospodarczej (zjawisko to wymaga przeprowadzenia pogłębionych badań). Teatry komercyjne finansują swoją działalność z bieżących przychodów i środków inwestorów, zaś teatry pozarządowe finansują działalność zarówno ze sprzedaży biletów, darowizn, mecenatu, sponsoringu, jak i z udziału w konkursach grantowych organizowanych przez JST i MKiDN.

W 2019 r. funkcjonowało w Polsce 4255 centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic (dalej: centra kultury). Zorganizowały one 243,8 tys. imprez, w których wzięło udział 37,5 mln uczestników. Najczęściej organizowane były warsztaty (21,1%), prelekcje, spotkania, wykłady (15,3%) oraz koncerty (14,6%), a do najliczniejszych (pod względem średniej liczby osób uczestniczących w jednej imprezie) należały festiwale i przeglądy artystyczne (640 osoby/wydarzenie), koncerty (347) oraz imprezy interdyscyplinarne

⁶ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r.*, Warszawa-Kraków 2020, s. 79–82.

⁷ P. Płoski, *System organizacji teatrów w Polsce*, w: *Encyklopedia Teatru Polskiego*, 2016, <http://www.encyklopediateatru.pl/hasla/148/system-organizacji-teatrow-w-polsce>.

⁸ *Non-profit* nie oznacza niemożliwości generowania dochodu, jednak co do zasady przeznaczenie powstałego na cele statutowe organizacji.

⁹ P. Płoski, *System organizacji teatrów...*

(307). Prawie wszystkie współpracowały także z innymi podmiotami, tj. z instytucjami edukacyjnymi i oświatowymi (92,0% placówek), innymi instytucjami kultury (83,5%) oraz organizacjami pozarządowymi (79,0%). W centrach kultury funkcjonowało 7,9 tys. pracowni specjalistycznych, w tym: plastyczne (24,6% ogółu pracowni), muzyczne (21,5%), sale baletowe i taneczne (20,4%). Działało w nich 16,2 tys. grup artystycznych, które zrzeszały 276 tys. członków. Najliczniejsze były grupy taneczne (4,3 tys.), wokalne i chóry (3,4 tys.) oraz folklorystyczne (3,0 tys.). Funkcjonowało w nich także 27,4 tys. kół (klubów), czyli systematycznych zajęć o określonym profilu tematycznym w zorganizowanych grupach, w których wzięło udział 575,5 tys. osób. Najwięcej członków skupiały koła seniora/Uniwersytetu Trzeciego Wieku, dyskusyjne kluby filmowe oraz koła turystyczne i sportowo-rekreacyjne. Najwięcej dzieci i młodzieży szkolnej uczestniczyło w zajęciach kół plastycznych/technicznych (80,7 tys.) i tanecznych (65,2 tys.). Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice oferowały także różnego rodzaju kursy. W 2019 r. przeprowadziły one 6,6 tys. kursów, wśród których najpopularniejsze były kursy języków obcych (1,4 tys.), nauki gry na instrumentach muzycznych (1,3 tys.) oraz tańca i plastyczne (1,0 tys.). Ukończyło je 101 tys. osób¹⁰.

W 2019 r. w Polsce działało 9326 bibliotek i placówek biblioteczno-informacyjnych. Większość bibliotek to biblioteki publiczne (7881; 84,5%), zaś pozostałe (1445; 15,5%) to biblioteki naukowe (848), fachowe (277), pedagogiczne (256), fachowo-beletrystyczne (52), ośrodki INTE (informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej) (16) oraz biblioteki towarzystw naukowych (16). Biblioteki miały zarejestrowanych prawie 6 mln czytelników i w ciągu 2019 r. odnotowały przeszło 102 mln wypożyczeń¹¹.

Liczba archiwów państwowych w 2019 r. wynosiła 33 tego typu instytucje¹². Zasób archiwalny zgromadzony przez nie był wykorzystany w ciągu tego roku przez 26,3 tys. użytkowników w ramach 71,5 tys. odwiedzin. W ramach swojej działalności, czyli gromadzenia, ewidencjonowania, przechowywania, opracowywania, zabezpieczania i udostępniania materiałów archiwalnych oraz oprócz kształtowania swoich zasobów, prowadzenia poszukiwań archiwalnych i udostępniania

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 54–59.

¹¹ *Ibidem*, s. 47.

¹² Archiwa państwowe podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, w: Urząd Statystyczny w Krakowie, *Statystyka Kultury. Zeszyt metodologiczny*, Kraków 2017, s. 12.

materiałów, włączyły się w działalność edukacyjną i popularyzatorską. Zorganizowały 220 autorskich wystaw w formie tradycyjnej i 336 samodzielnych wystaw wirtualnych. Podjęły 1160 projektów edukacyjnych, w tym 915 lekcji archiwalnych. Przyjęły 598 wycieczek, w których uczestniczyło 14,4 tys. osób. Wydały także 344 publikacje własne¹³.

W 2019 r. działało w Polsce 959 muzeów (łącznie z oddziałami). Do sektora publicznego należało 77% z nich (739). Organizatorem większości były jednostki samorządu terytorialnego (604; 82%). Administracja rządowa była organizatorem 80 tego rodzaju instytucji kultury. W ramach sektora niepublicznego (220 muzeów) ich organizatorami były najczęściej osoby fizyczne (85; 38,6%), ale także organizacje pozarządowe, tj. stowarzyszenia (35; 15,9%) i fundacje (30; 13,6%), ponadto kościoły i związki wyznaniowe (37; 16,8%) oraz spółki (10; 4,5%). Zbiory muzealne prezentowane były w ramach wystaw stałych oraz czasowych. W 2019 r. muzea zaprezentowały 2677 wystaw stałych oraz 4996 wystaw czasowych. Liczba zwiedzających wyniosła 40,2 mln osób, w tym 14,3 mln wejść bezpłatnych. Największą popularnością wśród zwiedzających cieszyły się muzea o profilu artystycznym (11,5 mln osób) i historycznym (8,6 mln)¹⁴. W 2016 r. najczęściej odwiedzanym polskim muzeum było Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie (3,1 mln osób), w 2019 r. było na drugim miejscu. Ogromny wzrost zainteresowania odnotowało bowiem Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie – w 2016 r. odwiedzone przez 2,1 mln osób, a w 2019 r. przez prawie 5 mln¹⁵.

Widzowie zainteresowani współczesną twórczością artystyczną mogli w 2019 r. udać się do jednej z 327 działających w Polsce galerii i salonów sztuki organizujących wystawy. Większość z nich stanowiły instytucje państwowe i samorządowe (60%), a w tej grupie zdecydowana większość należała do JST (87%). W sektorze niepublicznym 47% galerii prowadzonych było przez osoby fizyczne, a 53% przez organizacje (m.in. fundacje i stowarzyszenia). Wszystkie galerie i salony sztuki przygotowały w kraju 3,8 tys. wystaw. Organizatorami większości z nich były państwowe oraz samorządowe galerie lub salony sztuki (73%). Wszystkie galerie i salony sztuki w 2019 r. odwiedziło 4,5 mln osób, w tym państwowe i samorządowe (blisko 4 mln) oraz niepublicz-

¹³ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 43–44.

¹⁴ *Ibidem*, s. 70, tabl. 186.

¹⁵ K. Obląkowska, *Muzea zamkowe i pałacowe w Polsce w świetle pozytywnych efektów zewnętrznych ich działalności*, Difin, Warszawa 2021, s. 75; Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 133.

ne (526 tys.). Oprócz prezentacji dzieł sztuki współczesnej, galerie prowadziły działalność okołowystawienniczą, tj. organizowały imprezy muzyczne, filmowe, konkursy, performance oraz aukcje dzieł sztuki. Program edukacji kulturalnej w 2019 r. w tych instytucjach objął 4,3 tys. odczytów, prelekcji i spotkań z autorami wystaw oraz 12,2 tys. lekcji lub warsztatów plastycznych. Większość tych wydarzeń została zorganizowanych przez galerie sektora publicznego (92%). Galerie i salony sztuki wydały także 8,3 tys. tytułów w formie drukowanej oraz 2,3 tys. wydawnictw elektronicznych (3/4 to zaproszenia na wystawy)¹⁶. Oprócz galerii organizujących wystawy funkcjonują w Polsce galerie i salony sztuki, które zajmują się handlem dziełami sztuki, nie prowadząc przy tym działalności wystawienniczej. GUS w 2019 r. zebrał informacje o 208 podmiotach rynku dzieł sztuki i antyków (domy aukcyjne, galerie sztuki, antykwariaty), spośród których 44% zajmowało się również działalnością wystawienniczą¹⁷.

Na koniec 2019 r. w Polsce funkcjonowało 528 kin, w tym 523 stałe oraz 5 ruchomych. Udostępniały one 1,5 tys. sal projekcyjnych z 293,6 tys. miejsc na widowni. Właścicielami większości kin (61%) były podmioty należące do sektora publicznego, a wśród nich 96,9% było własnością samorządu terytorialnego. Jednak większą aktywnością w działalności związanej z projekcją filmów charakteryzowały się kina prowadzone przez podmioty sektora prywatnego, które zrealizowały 88% wszystkich seansów kinowych, a ich widownia stanowiła 84% wszystkich widzów w kinach w 2019 r. W roku przed pandemią COVID-19 kina w Polsce wyświetliły łącznie 2,2 mln seansów filmowych (w tym 24% projekcji stanowiły filmy produkcji polskiej), a frekwencja wyniosła 61,9 mln widzów. Chodzenie do kina w 2019 r. deklarowało 61,2% Polaków i była to najbardziej rozpowszechniona forma uczestnictwa w kulturze audytoryjnej Polaków (ustąpiła miejsca tylko oglądaniu telewizji, słuchaniu radia, czytaniu czasopism i gazet)¹⁸.

W Polsce w 2019 r. w rejestrze zabytków wpisanych było 78 tys. obiektów nieruchomych, zaś w gminnych ewidencjach zabytków było ich przeszło 409 tys.¹⁹ Każdy z nich stanowi potencjał dla działalności w podklasie PKD 91.03.Z. Liczba podmiotów zarejestrowanych

¹⁶ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 75–77.

¹⁷ *Ibidem*, s. 77.

¹⁸ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 r.*, Warszawa–Kraków 2020, s. 17–18.

¹⁹ Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 35, 96.

w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności w tej podklasie w marcu 2020 r. wynosiła 1,3 tys.²⁰ Zwiedzanie historycznych miejsc (zamków, pałaców, kościołów, zespołów parkowych) w 2019 r. zadeklarowało 38,5% Polaków powyżej 15 roku życia. Najwyższy poziom wskazań odnotowano w grupie wiekowej 35–49 lat (45,5%) oraz 15–24 lata (43,5%). Oznacza to 12,5 mln osób zwiedzających, w tym większość do 4 razy w roku (34,8%), oraz mniejszość częściej niż 4 razy w roku (3,7%)²¹. Zakładając średnio 3 razy w roku, otrzymujemy frekwencję w historycznych miejscach na poziomie 37,5 mln (tylko osób powyżej 15 roku życia). Liczba ta wydaje się zaniżona wobec faktu, że frekwencja w najpopularniejszych (powyżej 1 mln odwiedzających rocznie) atrakcjach turystyki dziedzictwa kulturowego w Polsce w 2015 r. wyniosła 50 mln osób^{22 23}.

Tabela 1 przedstawia liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności w podklasach PKD sektora kultury audytoryjnej na dzień 31 marca 2020 r. Łączna liczba tych podmiotów wynosiła 17,6 tys. Większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (10 tys.), mniejszość zaś osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej (7,6 tys.). Najwięcej osób fizycznych, czyli 6,1 tys., deklarowało działalność gospodarczą w domenie sztuk widowiskowych – zapewne mamy tu do czynienia z działalnością indywidualnych artystów, takich jak aktorzy, tancerze, piosenkarze, lektorzy lub prezenterzy. Najwięcej zaś osób prawnych i jednostek niemających osobowości prawnej, czyli 2,5 tys., deklarowało działalność obiektów kulturalnych, czyli teatrów i sal koncertowych, galerii i salonów wystawienniczych, domów i ośrodków kultury, świetlic oraz pozostałych obiektów kulturalnych.

²⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Kwartalna informacja o podmiotach gospodarki narodowej w rejestrze REGON rok 2020. Tablice dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności według stanu na 31 marca 2020 r. Plik w formacie XLSX*, 25.02.2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/kwartalna-informacja-o-podmiotach-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-rok-2020,7,8.html>, tabl. 1.

²¹ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 roku. Tablice w formacie XLSX w pliku ZIP*, 27.02.2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/uczestnictwo-ludnosci-w-kulturze-w-2019-roku,6,3.html>, 27.02.2021, dział IX, tabl. 1(51).

²² K. Obląkowska, *Muzea zamkowe i pałacowe w Polsce...*, s. 43.

²³ Wpływ sposobu zadania pytania w kwestionariuszu na odsetek respondentów deklarujących zwiedzanie zabytków w ciągu roku został już omówiony przez współautorkę artykułu. Zob.: K. Obląkowska-Kubiak [Katarzyna Obląkowska], *Postawy społeczeństwa polskiego wobec zabytków i polityki ich ochrony w świetle badań ankietowych*, „Ochrona Zabytków” 2017, nr 1, s. 251.

TABELA 1

Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności w podklasach PKD sektora kultury audytoryjnej na dzień 31 marca 2020 r.

Lp.	Podklasa PKD	Domena działalności	Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności w podklasie	Osoby prawne / jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
1.	90.01.Z	Sztuki widowiskowe	7 457	1 331	6 126
2.	90.02.Z	Wspomaganie sztuk widowiskowych	2 616	403	2 213
3.	90.04.Z	Obiekty kulturalne	2 872	2 553	319
4.	91.01.A	Biblioteki	2 141	2 130	11
5.	91.01.B	Archiwa	342	221	121
6.	91.02.Z	Muzea	651	603	48
7.	91.03.Z	Historyczne miejsca i budynki	1 302	237	1 065
8.	59.14.Z	Kina	255	126	129
SUMA			17 636	7 604	10 032

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, *Kwartalna informacja o podmiotach gospodarki narodowej...*, tabl. 1 i 5.

Tabela 2 przedstawia liczbę i rodzaje podmiotów instytucjonalnych sektora kultury audytoryjnej w 2019 r. w Polsce, którą prezentują statystyki publiczne. Wyróżniono ich 15,5 tys. Większość z nich to biblioteki i centra kultury.

Tabela 3 prezentuje zestawienie liczby widzów, słuchaczy, uczestników, użytkowników oferty wytworzonej przez sektor kultury audytoryjnej w 2019 r. Łącznie frekwencja ta wyniosła prawie 203 mln osób. Najczęściej Polacy korzystali z ofert kin (61,2%), zwiedzali zabytki historyczne w kraju (38,5%), muzea (26,7%), korzystali z biblioteki lub czytelni (24,6%) oraz uczestniczyli w przedstawieniach teatralnych (20,2%). Rzadziej udawali się na festiwale (10,1%), zwiedzali galerie sztuki w kraju (10%), uczęszczali do filharmonii na koncerty muzyki klasycznej (8,3%), na przedstawienia operowe lub operetkowe (5,8%) oraz na przedstawienia baletowe lub taneczne (5,7%)²⁴.

²⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 r. ...*, s. 18.

TABELA 2
Liczba i rodzaj podmiotów instytucjonalnych
sektora kultury audytoryjnej w Polsce w 2019 r.
w statystykach publicznych

Lp.	Podmioty instytucjonalne sektora kultury audytoryjnej	Liczba podmiotów
1.	Teatry i instytucje muzyczne posiadające własny, stały zespół artystyczny	188
2.	Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	4 225
3.	Biblioteki i placówki biblioteczno-informacyjne	9 326
4.	Archiwa państwowe	33
5.	Muzea	959
6.	Galerie i salony sztuki organizujące wystawy	327
7.	Kina	528
SUMA		15 586

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r.*, Warszawa-Kraków 2020, s. 43–88.

TABELA 3
Frekwencja w instytucjach kultury audytoryjnej w Polsce w 2019 r.

Lp.	Instytucja	Frekwencja 2019 (mln osób)
1.	Teatry	14,4
2.	Centra kultury (imprezy)	37,5
3.	Centra kultury (koła, kluby, grupy artystyczne)	0,851
4.	Biblioteki (czytelnicy)	6
5.	Archiwa państwowe (użytkownicy zasobów + uczestnicy wycieczek)	0,0407
6.	Muzea	40,2
7.	Galerie i salony sztuki	4,5
8.	Kina	61,9
9.	Miejsca historyczne	37,5
SUMA		202,89

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie, *Kultura w 2019 r. ...*, s. 43–88; Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 roku. Tablice w formacie XLSX w pliku ZIP*, 27.02.2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/uczestnictwo-ludnosci-w-kulturze-w-2019-roku,6,3.html>, 27.02.2021, dział IX, tabl. 1(51).

NARZĘDZIA POLITYKI PRZECIWPANDEMICZNEJ

Od początku marca 2020 r. państwa na całym świecie zaczęły wprowadzać instrumenty polityki przeciwpandemicznej w formie dziesięciu głównych narzędzi o istotnym wpływie na procesy gospodarcze i stan poszczególnych gospodarek narodowych. Oddziaływały one także w znaczący sposób na funkcjonowanie podmiotów w *sektorze kultury audytoryjnej*. Należą do nich:

- Zakaz opuszczania domu, zakaz przemieszczania się połączony z nakazem pozostania w miejscu zamieszkania dla wszystkich obywateli w ramach całych społeczeństw (z wyjątkami dla realizacji konkretnych działań). Narzędzie to nazywano *lockdown* i promowano je hasłem „zostań w domu” (ang. *stay-at-home*). Szerzej stosowano zakazy obejmujące całe państwa lub regiony, ale wprowadzano także ograniczenia przemieszczania się na mniejszych terytoriach. Stosowano również narzędzie w postaci zalecenia pozostania w domu.

- Ograniczenie przemieszczania się osób, w tym:

- a) zamknięcie granic państwowych dla cudzoziemców (w poszczególnych państwach z wyjątkami dla konkretnych grup);

- b) nakaz kwarantanny, tj. odosobnienia, odizolowania osoby (różne rozwiązania w poszczególnych państwach i okresach; przykładowe: kwarantanna graniczna dla obywateli wracających do kraju, kwarantanna po kontakcie z osobą chora);

- c) zakaz samodzielnego przemieszczania się dzieci i młodzieży (w limicie wieku);

- d) zakaz przemieszczania się seniorów nieświadczących pracy;

- e) ograniczenie przemieszczania się wszystkich obywateli do najbliższej okolicy miejsca zamieszkania i na określony maksymalny czas;

- f) ograniczenia wykonywania lotów pasażerskich;

- g) wprowadzenie limitowania pasażerów w środkach transportu zbiorowego (kolejowej i drogowej).

- Zakaz gromadzenia się obywateli (limitowanie członków spotkania) i odwiedzin w gospodarstwach domowych (skrajny limit do 1 osoby odwiedzającej).

- Dystans społeczny (ang. *social distancing*), czyli nakaz zachowania odległości fizycznej pomiędzy osobami przebywającymi w przestrzeni publicznej (2 m lub 1,5 m).

- Nakaz zakrywania nosa i ust. Początkowo bez regulacji rodzajów wymaganych środków ochronnych, z czasem wzmacniając wymagania do spełniających medyczne standardy sanitarne.

- Zakaz prowadzenia przez przedsiębiorstwa i inne podmioty wskazanych rodzajów działalności, który nazwano *zamrożeniem* (ang. *the freeze; freezing the economy*), w tym m.in. zamknięcie hoteli, zakaz świadczenia usług na miejscu przez restauracje, kawiarnie i bary, zamknięcie teatrów i sal widowiskowo-koncertowych, dyskotek itp.

- Przeniesienie pewnych rodzajów pracy do przestrzeni wirtualnej (np. spotkania) i praca zdalna (poza miejscem jej stałego wykonywania).

- Specjalne wymogi i ograniczenia aktywności dla wskazanych rodzajów działalności gospodarczej, w tym: sklepy, galerie handlowe.

- Zakaz korzystania z publicznych przestrzeni zewnętrznych (m.in. plaże, place zabaw i ćwiczeń na świeżym powietrzu, parki, lasy, cmentarze, stoki narciarskie, stadiony).

- Zamknięcie w wymiarze stacjonarnym procesu edukacyjnego szkół i uczelni wyższych oraz świadczeń instytucji publicznych.

FORMALNE NARZĘDZIA POLITYKI RP PRZECIWIW PANDEMII COVID-19 OGRANICZAJĄCE FUNKCJONOWANIE SEKTORA KULTURY AUDYTORYJNEJ W POLSCE

W RP politykę przeciwdziałania pandemii COVID-19 oparto na Ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Pierwszy akt prawny związany bezpośrednio z COVID-19 wydano na początku marca 2020 r.²⁵ Od 14 marca wprowadzono na obszarze RP stan zagrożenia epidemicznego i liczne ograniczenia dla społeczeństwa i działalności gospodarczej²⁶. W dniu 20 marca wprowadzono w Polsce stan epidemii²⁷. Od końca marca Rada Ministrów rozpoczęła wydawanie rozporządzeń w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. W badanym okresie (marzec 2020 r. – marzec 2021 r.) było ich trzynaście oraz czterdzieści jeden rozporządzeń je zmieniających.

²⁵ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz.U. 2020 poz. 374.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze RP stanu zagrożenia epidemicznego, Dz.U. 2020 poz. 433.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze RP stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 491.

Tabela 4 przedstawia akty prawne polityki przeciwpandemicznej ustanawiające ograniczenia istotne dla działalności *sektora kultury audytoryjnej*, narzędzia tej polityki oraz jej fazy. Do połowy marca 2021 r. wyróżniono siedem faz tej polityki:

1. **Punkt startowy** – ustawa podstawowa dla polityki przeciwpandemicznej.

2. **Przygotowanie prawne zamrożenia** gospodarki, w tym *sektora kultury audytoryjnej*.

3. **Całkowite zamrożenie** (zakaz działalności) *sektora kultury audytoryjnej* (od 13 marca do 3 maja 2020 r.). Całkowity zakaz prowadzenia działalności w zakresie sztuk widowiskowych i wszelkich form zbiorowych kultury i rozrywki, kin, bibliotek, archiwów, muzeów i miejsc historycznych.

4. **Częściowe odmrożenie w rygorach** (zniesienie zakazu działalności) *sektora kultury audytoryjnej* (od 4 maja 2020 r.). Działalność mogły wznowić biblioteki, archiwa, muzea oraz miejsca historyczne. Zakaz działalności w zakresie sztuk widowiskowych (teatry, sale koncertowe, kina).

5. **Odmrożenie w rygorach** (zniesienie zakazu działalności) *sektora kultury audytoryjnej* (od 6 czerwca do 27 listopada 2020 r.). Teatry, sale koncertowe i kina mogły prowadzić działalność w określonych ograniczeniach i rygorach. Działalność mogły prowadzić także biblioteki, archiwa, muzea oraz miejsca historyczne.

6. **Zamknięcie sektora kultury audytoryjnej dla bezpośredniego doświadczenia publiczności** (od 28 listopada 2020 r. do 29 stycznia 2021 r.). Sektor sztuk widowiskowych oraz muzea mogły prowadzić działalność bez publiczności. Zakaz działalności kin. Dostępność bibliotek przy określonych rygorach i ograniczeniach.

7. **Odmrożenie w rygorach** (zniesienie zakazu działalności) *sektora kultury audytoryjnej* (od 30 stycznia do 14 marca 2021 r.). Od 30 stycznia dopuszczenie działalności galerii i instytucji kultury prowadzących działalność wystawienniczą (muzea, galerie sztuki). Biblioteki działały w rygorach z poprzedniego okresu. Od 12 lutego dopuszczenie działalności teatrów i kin w określonych ograniczeniach i rygorach.

TABELA 4
 Akty prawne polityki przeciwpandemicznej COVID-19 RP, ograniczenia i fazy polityki
 wobec sektora kultury audytoryjnej jako elementu polityki przeciwpandemicznej COVID-19
 (marzec 2020 – luty 2021)

Lp.	Nazwa aktu prawnego	Data wejścia w życie	Data uchylecia	Ograniczenia istotne dla sektora kultury audytoryjnej	Faza polityki
1	2	3	4	5	6
1.	Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz.U. 2008 nr 234 poz. 1570	01.01.2009	obowiązuje	Podstawa prawna polityki przeciw pandemii COVID-19 w RP.	Punkt startowy
2.	Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz.U. 2020 poz. 374.	08.03.2020	obowiązuje	W ustawie z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi dodano przepisy pozwalające na ustanowienie: czasowego ograniczenia określonych zakresów działalności przedsiębiorców; czasowego ograniczenie korzystania z lokali lub terenów oraz obowiązek ich zabezpieczenia; nakazu lub zakazu przebywania w określonych miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach (art. 46b, pkt. 2, 8, 10).	Przygotowanie prawne zamrożenia gospodarki, w tym sektora kultury audytoryjnej.
3.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz.U. 2020 poz. 433.	13.03.2020	20.03.2020	Całkowity zakaz prowadzenia przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD w dziale 90.0), działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych	Całkowite zamrożenie (zakaz działalności) sektora kultury audytoryjnej – od 13 marca do 3 maja 2020 r.

1	2	3	4	5	6
4.	Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 491.	20.03.2020	obowiązuje	miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z), działalności bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostałej działalności związanej z kulturą (ujętej w PKD w dziale 91.0).	– całkowity zakaz prowadzenia działalności w zakresie sztuk widowiskowych i wszelkich form zbiorowych kultury i rozrywki, kin, bibliotek, archiwów, muzeów i miejsc historycznych.
5.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r., w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 566.	31.03.2020	10.04.2020		
6.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 658.	10.04.2020	19.04.2020		
7.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 697.	19.04.2020	02.05.2020		

1	2	3	4	5	6
8.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 792.	02.05.2020	16.05.2020	<p>Całkowity zakaz prowadzenia przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiworowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD w dziale 90.0), działalności związanej z projekcją filmów lub nagraniem wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z). Do 3 maja 2020 r. ustanawia się czasowe ograniczenie działalności bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostającej działalności związanej z kulturą ujętej w PKD w dziale 91.0. W zakładach pracy oraz w budynkach użytkowności publicznej przeznaczonych na potrzeby kultury obowiązek zakrywania ust i nosa przy pomocy odzieży lub jej części, maski, maseczki, przyłbicy albo kasku ochronnego.</p>	<p>Początek odmrażania w rygorach (zniesienie zakazu działalności) sektora kultury audytoryjnej – od 4 maja 2020 r. działalności mogły wznowić biblioteki, archiwa, muzea oraz miejsca historyczne; zakaz działalności w zakresie sztuk widowiskowych.</p>
9.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 878.	16.05.2020	30.05.2020	<p>Całkowity zakaz prowadzenia przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiworowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD w dziale 90.0), działalności związanej z projekcją filmów lub nagraniem wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z).</p>	
10.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów	30.05.2020	20.06.2020	<p>Od dnia 6 czerwca 2020 r. dopuszczenie prowadzenia przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiworowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD w dziale 90.0) oraz działalności</p>	<p>Odmrożenie w rygorach (zniesienie zakazu działalności) sektora kultury</p>

1	2	3	4	5	6
	i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 964.			związanej z projekcją filmów lub nagrań video w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (tutej w PKD w podklasie 59.14.Z), pod warunkiem realizowania przez widzów lub klientów obowiązku zakrywania ust i nosa oraz udostępnienia ich widzom lub klientom nie więcej niż połowy liczby miejsc (nie dotyczy działalności na otwartym powietrzu: przedstawień, spektakli, projekcji filmów lub nagrań video).	audytoryjnej w ograniczeniach i rygorach – od 6 czerwca do 27 listopada 2020 r. teatry, sale koncertowe i kina mogły prowadzić działalność w określonych ograniczeniach i rygorach; działalność mogły prowadzić także biblioteki, archiwa, muzea oraz miejsca historyczne.
11.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1066.	19.06.2020	08.08.2020	Prowadzenie przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej ze zbiorowymi formami kultury i rozrywki (tutej w PKD w dziale 90.0) i działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań video w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (tutej w PKD w podklasie 59.14.Z) jest dopuszczalne: 1) w pomieszczeniach pod warunkiem udostępnienia widzom lub słuchaczom co drugiego miejsca na widowni , w rzędach naprzemiennie, z tym że nie więcej niż 50% liczby miejsc oraz zapewnienia, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa; 2) na otwartym powietrzu pod warunkiem zapewnienia, aby jednocześnie liczba widzów, słuchaczy, zwiedzających lub uczestników była nie większa niż 1 osoba na 5 m² , zachowania odległości co najmniej 2 m od innych osób przez wyznaczenie znakami	

1	2	3	4	5	6
12.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1356	08.08.2020	10.10.2020	<p>poziomymi miejsc dla publiczności uwzględniających zachowanie odległości 2 m, zapewnienia, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa, chyba że zostanie zachowana odległość nie mniej niż 2 m od innych osób.</p> <p>Prowadzenie przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej ze zbiorowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD dziale 90.0) i działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z) jest dopuszczalne: 1) w pomieszczeniach pod warunkiem udostępnienia widzom lub słuchaczom co drugiego miejsca na widowni, z tym że nie więcej niż 50% liczby miejsc, w przypadku braku wyznaczonych miejsc na widowni przy zachowaniu odległości 1,5 m pomiędzy widzami lub słuchaczami oraz zapewnieniu, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa; 2) na otwartym powietrzu pod warunkiem zapewnienia, aby jednocześnie liczba widzów, słuchaczy, zwiedzających lub uczestników była nie większa niż 1 osoba na 5 m², zachowania odległości co najmniej 1,5 m od innych osób przez wyznaczenie znakami poziomymi miejsc dla publiczności uwzględniających zachowanie odległości 1,5 m, zapewnienia, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub</p>	

1	2	3	4	5	6
13.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1758.	10.10.2020	28.11.2020	uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa , chyba że zostanie zachowana odległość nie mniej niż 1,5 m od innych osób.	
				<p>Prowadzenie przez przedsiębiorców oraz inne podmioty działalności twórczej związanej ze zbiorowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD dziale 90.0) i działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z) jest dopuszczalne: 1) w pomieszczeniach pod warunkiem udostępnienia widzom lub słuchaczom co czwartego miejsca na widowni, z tym że nie więcej niż 25% liczby miejsc, w przypadku braku wyznaczonych miejsc na widowni przy zachowaniu odległości 1,5 m pomiędzy widzami lub słuchaczami, zapewnienia, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa; 2) na otwartym powietrzu pod warunkiem zapewnienia, aby jednocześnie liczba widzów, słuchaczy, zwiedzających lub uczestników była nie większa niż 100 osób, zachowania odległości co najmniej 1,5 m od innych osób przez wyznaczenie znakami poziomymi miejsc dla publiczności uwzględniających zachowanie odległości 1,5 m, zapewnienia, aby widzowie, słuchacze, zwiedzający lub uczestnicy realizowali obowiązek zakrywania ust i nosa, chyba że zostanie zachowana odległość nie mniej niż 1,5 m od innych osób.</p>	

14.	1	2	3	4	5	6
	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2091.	28.11.2020	02.12.2020		<p>Do dnia 27 grudnia 2020 r. prowadzenie przez przedsiębiorców oraz przez inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki (ujętej w PKD w dziale 90.0) jest dopuszczalne w zakresie organizowanych bez udziału publiczności działań niezbędnych do przygotowania wydarzeń artystycznych, takich jak próby i ćwiczenia, nagrania fonograficzne i audiowizualne oraz wydarzenia transmitowane za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość. Do dnia 27 grudnia 2020 r. ustanawia się ograniczenie działalności muzeów polegające na zakazie udostępniania zbiorów publiczności oraz organizowania wydarzeń z udziałem publiczności (z wyłączeniem działań prowadzonych za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość oraz udostępniania zbiorów w formie bezkontaktowej, z zachowaniem odpowiednich wymogów sanitarnych) – zakaz ten nie dotyczy udostępniania zbiorów, które znajdują się na wolnym powietrzu, z wyjątkiem wnętrza obiektów kubaturowych, które mają być zamknięte dla zwiedzających oraz zwiedzenia lasów, parków i ogrodów zabytkowych należących do muzeów i instytucji kultury.</p> <p>Do dnia 27 grudnia 2020 r. ustanawia się zakaz prowadzenia przez przedsiębiorców oraz przez inne podmioty działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań wideo w kinach, na otwartym powietrzu lub w pozostałych</p>	<p>Zamknięcie sektora kultury autodytoryjnej dla bezpośredniego doświadczenia publiczności – od 28 listopada 2020 r. do 17 stycznia 2021 r. sektor sztuk wizualnych oraz muzea mogą prowadzić działalność bez publiczności; zakaz działalności kin.</p> <p>Odmrożenie w rygorach bibliotek, działalność przy określonych ograniczeniach.</p>

1	2	3	4	5	6
15.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2132.	02.12.2020	28.12.2020	miejscach oraz działalności klubów filmowych (ujętej w PKD w podklasie 59.14.Z), z wyjątkiem działalności, która może być realizowana przy wykorzystaniu środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość. Do dnia 27 grudnia 2020 r. prowadzenie przez biblioteki publiczne i naukowe działalności polegającej na udostępnianiu zbiorów jest dopuszczalne pod warunkiem zapewnienia, aby w pomieszczeniu dostępnym dla osób korzystających ze zbiorów biblioteki przebywała jednocześnie nie więcej niż 1 osoba na 15 m ² powierzchni takiego pomieszczenia, z wyłączeniem bibliotekarzy.	
16.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2316.	28.12.2020	27.02.2021	Do 17 stycznia 2021 r. jak powyżej.	
17.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 207.	30.01.2020	27.02.2021	Do 14 lutego 2021 ograniczenie prowadzenia działalności obiektów kulturalnych (PKD 90.04-Z), z wyłączeniem galerii i instytucji kultury prowadzących działalność wystawienniczą , polegające na zakazie udostępniania zbiorów publiczności i organizowania wydarzeń z udziałem publiczności. Możliwość prowadzenia działań za pomocą środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość oraz udostępniania zbiorów w formie bezkontaktowej z zachowaniem wymogów sanitarnych.	Odmrożenie w rygorach (zniesienie zakazu działalności) sektora kultury audytoryjnej – od 30 stycznia 2021 r. dopuszczenie działalności wystawienniczej galerii i in-

1	2	3	4	5	6
18.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 267.	12.02.2021	27.02.2021	<p>Od 12 lutego do 28 lutego 2021 prowadzenie przez przedsiębiorców i inne podmioty działalności twórczej związanej z wszelkimi zbiorowymi formami kultury i rozrywki (PKD 90.0) w zakresie związanym z przygotowaniem i realizacją wydarzeń artystycznych, wystaw oraz działalności związanej z projekcją filmów lub nagrań wideo w domach i ośrodkach kultury, w kinach lub w pozostałych miejscach oraz działalności klubów filmowych (PKD 59.14) jest dopuszczalne w pomieszczeniach pod warunkiem: 1) udostępnienia widzom lub słuchaczom co drugiego miejsca na widowni, z tym że nie więcej niż 50% liczby miejsc, w przypadku braku wyznaczonych miejsc na widowni przy zachowaniu odległości 1,5 m pomiędzy widzami lub słuchaczami; 2) zapewnienia, aby widzowie lub słuchacze realizowali nakaz zakrywania ust i nosa; 3) zapewnienia, aby widzowie lub słuchacze nie spożywali napojów lub posiłków. Do dnia 28 lutego 2021 r. umożliwienie prowadzenia galerii i instytucji kultury prowadzących działalność wystawienniczą.</p> <p>Do 14 marca 2021 r. jak powyżej.</p>	<p>stytucji kultury; od 12 lutego do 14 marca 2021 r. teatry, kina, muzea mogą prowadzić działalność w określonych ograniczeniach i rygorach.</p>
19.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 367.	27.02.2021	20.03.2021		

Źródło: Opracowanie własne.

KONSEKWENCJE POLITYKI PRZECIWPANDEMICZNEJ W OBSZARZE KULTURY AUDYTORYJNEJ

Formalne narzędzia polityki RP przeciw pandemii COVID-19 w zdecydowany sposób ograniczyły funkcjonowanie *sektora kultury audytoryjnej* w Polsce. Już w I kwartale 2020 r. przeszło połowa publicznych instytucji kultury deklarowała, że doświadczyła negatywnych skutków pandemii. W II kwartale odsetek ten wynosił 65%, a w III 62%. We wszystkich podmiotach spadły przychody z działalności gospodarczej. Najsilniej negatywne skutki odczuwały podmioty w obszarze działalności twórczej związanej z kulturą i rozrywką. Negatywne skutki pandemii wskazało 70% z nich w I kwartale, 81% w drugim kwartale oraz 78% w III kwartale 2020 r.²⁸

Brak jest badań ogólnopolskich na temat skutków pandemii w niepublicznych podmiotach *sektora kultury audytoryjnej* prowadzonych przez przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie, organizacje pozarządowe, organizacje kościelne/wyznaniowe. Nierozpoznana naukowo pozostaje sytuacja jednoosobowych działalności gospodarczych o kodzie PKD 90.01.Z, takich jak np. działalność indywidualnych artystów: aktorów, tancerzy czy piosenkarzy, oraz o kodzie 90.02.Z, takich jak np. działalność reżyserów, producentów, scenografów, pracowników technicznych teatrów czy konferansjerów.

Ważnym polem badawczym i problemem z punktu widzenia socjologicznego oraz psychologicznego jest także brak możliwości bezpośredniego uczestnictwa obywateli w *kulturze audytoryjnej*. W związku z tym za zasadne należy uznać odmrażanie w rygorach tego sektora kultury, należy też dostrzec wysoką odpowiedzialność instytucji kultury i widzów w realizacji pandemicznych wymogów sanitarnych. Bardzo istotna jest informacja wicepremiera i ministra KiDN Piotra Glińskiego, który pod koniec lutego 2021 r. wskazał, że w instytucjach kultury reżim sanitarny był przestrzegany, a bieżący monitoring prowadzony przez ministerstwo potwierdził, iż nie odnotowano w nich jakichkolwiek ognisk pandemicznych. Wicepremier zauważył także, że po odmrożeniu w rygorach *kultury audytoryjnej* (faza 7 polityki)

²⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w I kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2020, s. 1; Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w II kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2020, s. 1; Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w III kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2021, s. 1.

Polacy byli żądni kontaktu z kulturą i objawiało się to kolejkami przed instytucjami kultury²⁹.

Podmioty sektora kultury audytoryjnej doświadczyły w pierwszym roku pandemii stanu *pandemicznej hibernacji*. Zawiesiły pracę podstawową, czyli bezpośrednią wobec audytorium widzów, odbiorców, klientów. Prowadziły podstawowe procesy związane z zarządzaniem organizacjami i próbami zespołów (w okresach dozwolonych), co można opisać jako spowolnienie procesów. Część przeprogramowała się na rzeczywistość wirtualną, czyli zmieniła formę upowszechniania działalności twórczej i artystycznej, co można określić jako *przeprogramowanie przystosowawcze*. W dozwolonych okresach i rygorach podmioty tego sektora wznawiały działalność bezpośrednią wobec audytorium widzów, ale w pełnej gotowości do jej potencjalnego zawieszenia. Niepewność była w pierwszym roku epidemii COVID-19 w Polsce uczuciem doświadczanym przez całe społeczeństwo.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza potwierdziła postawioną hipotezę. W pierwszym roku pandemii COVID-19 rząd polski zastosował wobec sektora kultury audytoryjnej branżową ramę polityki przeciwpandemicznej, przyjął, iż sektor ten stanowi zagrożenie dla zdrowia publicznego i ograniczył w znacznym stopniu jego funkcjonowanie, ale zastosował podejście faz wzmacniania i osłabiania obostrzeń. Sektor kultury audytoryjnej w Polsce był i jest istotny nie tylko dla samych twórców i organizatorów kultury, ale też dla odbiorców z uwagi na swoje funkcje społeczne, dla dobrostanu psychicznego i rozwoju. W wyniku analizy wyróżniono siedem faz polityki przeciwpandemicznej mających wpływ na aktywność sektora.

BIBLIOGRAFIA

Coronavirus, primi due casi in Italia, „Corriere della Sera”, 30.01.2020, https://www.corriere.it/cronache/20_gennaio_30/coronavirus-italia-corona-9d6dc436-4343-11ea-bdc8-faf1f56f19b7.shtml [dostęp: 16 sierpnia 2020].

²⁹ P. Gliński dla: wPolityce.pl, 2021, *Kultura w czasie pandemii. Wicepremier Gliński o wsparciu sektora: Nikt nie został sam, ponieważ każdy mógł dostać pomoc*, 24.02.2021, <https://wpolityce.pl/kultura/540616-kultura-w-czasie-pandemii-glinski-nikt-nie-zostal-sam>.

- Dye T.R., *Understanding Public Policy*, wyd. 14, Pearson 2013.
- Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w I kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2020.
- Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w II kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2020.
- Główny Urząd Statystyczny, *Wyniki finansowe instytucji kultury w okresie I-IV 2020 roku. Informacja sygnałna*, 2020.
- Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Kultura w 2019 r.*, Warszawa-Kraków 2020.
- Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Krakowie, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 r.*, Warszawa-Kraków 2020.
- Główny Urząd Statystyczny, *Kwartalna informacja o podmiotach gospodarki narodowej w rejestrze REGON rok 2020. Tablice dotyczące podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON deklarujących prowadzenie działalności według stanu na 31 marca 2020 r. Plik w formacie XLSX.*, 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/kwartalna-informacja-o-podmiotach-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-rok-2020,7,8.html> [dostęp: 25 lutego 2021].
- Główny Urząd Statystyczny, *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2019 roku. Tablice w formacie XLSX w pliku ZIP*, 2021, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/kultura/uczestnictwo-ludnosci-w-kulturze-w-2019-roku,6,3.html> [dostęp: 27 lutego 2021].
- Główny Urząd Statystyczny, *Wpływ pandemii na podmioty działające w obszarze kultury w III kwartale 2020 r. Informacja sygnałna*, 2021.
- Obląkowska-Kubiak K. [Obląkowska K.], *Postawy społeczeństwa polskiego wobec zabytków i polityki ich ochrony w świetle badań ankietowych*, „Ochrona Zabytków” 2017, nr 1, s. 239–267.
- Obląkowska K., *Muzea zamkowe i pałacowe w Polsce w świetle pozytywnych efektów zewnętrznych ich działalności*, Difin, Warszawa 2021.
- Płoski P., *System organizacji teatrów w Polsce*, w: *Encyklopedia Teatru Polskiego*, 2016, <http://www.encyklopediateatru.pl/hasla/148/system-organizacji-teatrow-w-polsce> [dostęp: 27 grudnia 2020].
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *Koronawirus – stan zagrożenia epidemicznego oznacza liczne ograniczenia dla działalności gospodarczej*, 18.03.2020, <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/59030:koronawirus-stan-zagrozenia-epidemicznego-oznacza-liczne-ograniczenia-dla-dzialalnosci-gospodarczej> [dostęp: 17 sierpnia 2020].
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, Dz.U. 2020 poz. 433.

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 491.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r., w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 31.03.2020, poz. 566.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 658.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 697.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 792.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 878.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020, poz. 964
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1066.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1356.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1758.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 października 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 1871.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2091.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2132.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2020 poz. 2316.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 207.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 lutego 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 267.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. 2021 poz. 367.
- Urząd Statystyczny w Krakowie, *Statystyka kultury. Zeszyt metodologiczny*, Kraków 2017.
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, Dz.U. 2008 nr 234 poz. 1570; Dz.U. z 2019 r. poz. 1239 i 1495 oraz z 2020 r. poz. 284 i 322.
- Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, Dz.U. 2020 poz. 374.
- wPolityce.pl. *Kultura w czasie pandemii. Wicepremier Gliński o wsparciu sektora: Nikt nie został sam, ponieważ każdy mógł dostać pomoc*, 24.02.2021, <https://wpolityce.pl/kultura/540616-kultura-w-czasie-pandemii-glinski-nikt-nie-zostal-sam> [dostęp: 30 kwietnia 2021].
- World Health Organization. *Timeline: WHO's COVID-19 response*, 2020, https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline?gclid=CjwKCAiArIH_BRB2EiwALfbH1M9VWtXRC8oxvouVUJvf25JcN2NojK_COxnlGXBnjn95U8u_IqNKYxoCj-REQAvD_BwE#! [dostęp: 18 grudnia 2020].